

Весна Душковић

„БЕОГРАДСКЕ ГОДИНЕ“ НИКЕ ЖУПАНИЧА

„Београдске године“ Нике Жупанича обухватају период 1908–1923. године. У том времену био је музеалац, палеоетнолог, физички антрополог, историчар, етнолог и политичар. Чиме се заправо највише бавио, и колико је био успешан у томе, као и колико су искуства стечена током тих година утицала на његов будући рад, покушаћу да одговорим у овом раду користећи архивске податке, објављене текстове о њему, као и неке његове радове.

Кључне речи: *Нико Жупанич, Београд, музеј, етнологија, антропологија, историја*

Говорити о научнику тако широког образовања, какав је био Нико Жупанич, а при томе не имати част лично га познавати, веома је тешко. У току студија етнологије, сви смо се сусретали са његовим радовима који су и до данашњих дана остали део обавезне литературе. Тада смо га упознали само као физичког антрополога, палеоетнолога и етнолога, али не и као музеалца, политичара и родољуба. Хваљен и оспораван, оставио је значајан траг у етнолошкој науци, посебно етнолошкој музеологији Словеније. Овог пута покушаћемо, колико нам то сачувана документа и текстови дозвољавају да осветлимо само прве деценије његовог стручног рада, заправо године које је провео „припремајући“ се за највеће напоре и достигнућа.

Почетак XX века био је буран за народе који су живели на просторима Балканског полуострва. Умирале су старе и рађале се нове државе, универзитети су били у повоју па су се науке попут историје, географије, етнологије, археологије и друге, студирале углавном у Аустрији или Немачкој. Жупанич је, као и многи савременици етнологи, своје студије завршио у Бечу,¹ где се упознао са људима који ће значајно изменити ток његовог живота у наредне

---

¹ О времену његовог школовања видети више у: Dr. S. Vurnik, Niko Županič. *Ob petindvajsetnem jubileju njegovega znanstvenega in javnega delovanja*, Etnolog I, Ljubljana 1926/1927; др Петар Влаховић, *Животи и рад др Нике Жупанича*, Гласник Етнографског му-

две деценије. У очекивању да ће у Љубљани бити установљен универзитет требало је да са групом словеначких младих стручњака настави усавршавање у Прагу и Кракову, како би након тога преузели професуре на новооснованом универзитету. Међу кандидатима за прашки универзитет налазио се, на основу споразума са проф. Лубором Нидерлеом, и Жупанич, за област етнологије и антропологије. Међутим, пут га одводи на југ, у Београд.

Боравећи у Бечу, Жупанич је, објавио више историјско-политичких чланака, а посебну пажњу стручне јавности скренуо је радом „Македонија и турски проблем“ 1903. године, који је написао под псеудонимом К. Герсин, „за коју је Ј. Цвијић између осталог рекао: ’Ја сам Вам дубоко захвалан што сте написали одличну расправу...не само што је књига солидно и честито израђена, већ што сте се умели издићи изнад свих ситних, досадних, бесмислених јужнословенских трвења...’”² Задојен идејом југословенства скренуо је позорност аустријских власти и свој боравак у Бечу учинио даље немогућим. На позив проф. Јована Цвијића и југословенски оријентисане групе српских омладинаца налази своје ново уточиште у Београду.

Управо формирана катедра за етнологију на Београдском универзитету имала је већ два професора (др Јована Ердџановића и др Тихомира Ђорђевића), па је упркос својим квалификацијама Жупанич постављен за професора реалне гимназије и чиновника Народног музеја (Историјско-уметничког музеја). У извештају о раду Народног музеја за 1908. годину, др Милоје М. Васић, чувар – директор, наводи: „А. Историјско уметнички одељак Радна снага у Народном музеју повећана је поред потписаног и његовог помоћника г. др-а Влад. Р. Петковића, упућен је 20. априла 1908. године на рад у Музеј г. Др. Никола Жупанич, који од тог доба у њему и ради. Доласком г. Жупанича постојеће збирке нису добиле нову снагу за њихово сређивање и уређење, али је Народни музеј као целина добио нову снагу за специјалан рад на оснивању нарочите збирке у њему, у којој ће се имати прикупљати антрополошки материјал свих културних народа наше земље, а сем тога отпочети и антрополошко проучавање данашњег српског живља. ... Народни музеј добио је у г-дину Николи Жупаничу једног већ формираног научног радника који познаје циљ своје дисциплине покушавајући да у њој решава не само познате, него и да поставља нове проблеме. У својем раду „Систем историјске антропологије балканских народа“ који је већ објављен у „Старинару“ за 1908. годину, г. Жупанич је документовао своју спремност, своје погледе па њиме у Народном музеју заступљену дисциплину и начин рада, којим он жели решавати њене проблеме“³

Неколико страница даље у истом „Годишњаку“ објављен је и први извештај о раду новопостављеног „чиновника“, како стоји у потпису, о ант-

зеја у Београду, књ. 24, Београд 1961, Cristian Promitzer, Niko Županič kot slovenski etnolog, Etnolog, 13, Ljubljana 2003.

² Др Петар Влаховић, *ibid*, 147.

³ Српска краљевска академија, Годишњак, XXII, 1908, Београд 1909, 146–149.

рополошком и археолошком проучавању Срба у Крањској. „У септембру и октобру 1908. г. Народни Музеј даје одсуство и скромна средства да се испитају Срби на северозападним странама језикословног острва: Мариндол, Бојанци и Жумберак.“⁴ Интересантно је да ће у овом тону започињати сви будући извештаји са теренских истраживања које је обављао радећи у музејима у Београду и Љубљани.

Управо је и на овом свом првом теренском истраживању за музеј „распитујући се о старинама – повељама, иконама, оружју о др., набавио и неколико комада народног одела“. Судбина ових предмета није позната, јер се у даљем тексту, а ни у извештају о раду Етнографског музеја за исту годину, где су предмети по логици припадали, они не помињу. Ово су били и једини етнолошки музејски предмети које је набавио радећи у Београду.

У наредној, 1909. години поново је боравио на терену Словеније, у Белој Крањској, вршећи антрополошка и палеоетнолошка истраживања и о томе уредно поднео извештај. На почетку овог извештаја писаће управо оно због чега је и био примљен за рад у Народном музеју. „Преисторијска археологија, антропологија и етнологија стоје у најближим односима и везане су једна за другу, зато су овим дисциплинама одређена по музејима заједничка одељења а и у стручним публикацијама су обично заједно. Видећи при свом доласку у народни Музеј да су антропологија и палеоетнологија потпуно занемарене у Србији и да нису готово никако обрађиване, обратили смо у почетку свога рада нарочиту пажњу споменутих двома научним дисциплинама... Антрополошки инструментаријум попуњава се полагањем, јер су оруђа за прецизније мерење и снимање облика, скупоцена па за то још и нисмо могли приступити публиковању краниолошке збирке. Уз то и треба још чекати док се прибере многобројнији остеолошки материјал из разних крајева Српства и из разног доба. Тако смо имали прилику прикупити неколико краниометријских и комплексних података на Србима из Гусињске Казе и проматране особе фотографски снимити. Проматрали смо и Србе у Крањској, као и њихове непосредне најближе суседе у Белој Крањској и у Хрватској, и то у анатомском, морфолошком и комплексном погледу.“⁵

Пред крај године почео је да ради и на већем делу о преисторији Балканског полуострва, Јегеја и Мале Азије, чиме ће се очито бавити и наредних година.

Од овог извештаја па надаље, свих наредних деценија, Жупанич ће водити битку са финансијерима око новца за набавку инструмената за антрополошки лабораторијум.⁶ Није познато да ли је икада успео да га употпуни.

⁴ Др Нико Жупанич, чиновник музеја, Извештај о антрополошком и археолошком проучавању Срба у Крањској, Српска краљевска академија, Годишњак, XXII, Београд 1909.

⁵ Др. Нико Жупанич, Извештај о антрополошком и палеоетнолошком раду и екскурзији у Белој Крањској, Српска краљевска академија, Годишњак, XXIII/1909, Београд 1910, 209.

⁶ Већина сачуваних докумената у Архиву Југославије, фонд Министарства просвете, Етнографски музеј Љубљана, 644–1083, било да је реч о предлогу буџета, или извештајима о

У извештајима о раду Народног музеја у наредним годинама, 1910. и 1911. не наводи се којим се пословима бавио, већ се углавном, сходно времену у којем су настали, наводе одсуства. Она су била више „ради приватних послова“, а мање зарад службених путовања. За 1911. годину помиње се учешће на антрополошком конгресу. У Годишњаку се, такође, за ове године не појављују ни Жупаничеви извештаји о раду као за претходне две године. У току 1912. године боравио је у Цириху ради набавке инструментаријума, а потом је радио у бечким библиотекама и вршио истраживања у Турској и Грчкој.

У извештају за наредну, 1913. годину Управник Народног музеја, Милоје Васић пише: „Број радника у Музеју претрпео је ове измене: Актом Министарства просвете од 3/VI бр. 11147 постављен је за кустоса Етнографског музеја др. Н. Жупанич, с тим, да г. Жупанич остане на раду у Народном музеју до даљег наређења.“⁷ А у Извештају о раду Етнографског музеја, управник др Сима Тројановић, пише „Етнографски музеј добио је прошле године једног сталног чиновника за антропологију, коме ће бити главни задатак да на првом месту врши мерење српског народа, па тек онда туђинаца на Балканском Полуострву. Поред живог материјала бавиће се и скелетима и скупљати збирке по својој струци.“⁸

У Етнографском музеју у Београду Жупанич ће званично провести наредних осам година. Наиме, према евиденцији о запосленима у Етнографском музеју, која се води од оснивања Музеја 1901. године, пише да је Жупанич, кустос за антропологију, провео у музеју период од 6. маја 1914. до 17. јула 1922. године.

Како су тадашњи директор Музеја, Сима Тројановић и Жупанич били колеге и познаници са студија у Бечу, његов прелазак из једне у другу музејску институцију био је посве природан, поготову имајући у виду комплексност образовања новог кустоса. Додуше, његовим доласком оформљено је ново одељење које ће трајати колико и Жупаничев боравак у Етнографском музеју.

Архивска документа⁹ нас упућују да је Жупанич свој тешко стечени инструментаријум, део прикупљеног материјала и податке „преносио“ из једне у другу институције, као и радно место, односно одељење за антропологију. Истраживања којима се бавио у тим година уродила су објављивањем низа чланака и студија, како у београдским „годинама“ и часописима, тако и након повратка у Љубљану.

Ратне године (1914–1919) провео је, како је већ познато, бавећи се политичким и родољубним радом. Најпре се добровољно пријавио у војску и

раду Музеја, садржи ставку набавке инструмената за антрополошка мерења. Исто је и са документима из архива Етнографског музеја у Београду.

⁷ Српска краљевска академија, Годишњак XXVII, 1913, Београд 1914, стр. 263–264

⁸ Ibid.

⁹ Архив Етнографског музеја у Београду бр. 117/1.

одслужио три месеца при гарнизону у Нишу, а потом је путујући по Европи пропагирао неопходност уједињења Јужних Словена. Његова стручност омогућила му је учешће на Конференцији мира у Паризу, где поново тесно сарађује са Јованом Цвијићем и другим антропогеографима дефинишући границе будуће државе.

У „опустошени“ Етнографски музеј, како сам пише,¹⁰ вратиће се тек 1920. године. У овом исцрпном извештају између осталог наводи све, па и политичке, радове које је објавио боравећи у разним европским градовима. Наредних неколико месеци утрошиће покушавајући да санира последице ратних разарања у свом одељењу, као и вршећи истраживања ратних заробљеника у Доњем граду на Калемегдану. У наредној години, помињу се његова „приватна“ и стручна одсуства. У току 1920. године одсуствовао је због болести – реуматизма и психичке исцрпљености, како се наводи у извештају лекара¹¹, што је разумљиво уследило као последица изузетних напора у претходним годинама. Последња молба заведена је 12. априла 1921. године под бр. 673,¹² којим се „г. Др. Нику Жупаничу, кустосу етнографског музеја у Београду, издаје на име помоћи око проучавања праисторијске антрополошке збирке у Загребу и Љубљани шест стотина динара.“ Заведеног и сачуваног извештаја, са овог последњег стручног путовања из Београда, нема. Само неколико месеци касније он ће заувек напустити свој „избеглички“ живот.

Непосредно након ослобођења започиње његова борба за оснивање најпре Етнографског института, а потом и музеја у Љубљани. Након година неизвесности, нерешеног статуса, молби и преписки, решењем Министарства социјалне политике Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, бр. 347 од 4. јуна 1921. године, Министарски савет установљава Етнографско одељење Дежелног музеја и за шефа именује др Ника Жупанича. Акт су потписали сви министри, а на првом месту Председник министарског савета и Министар иностраних дела Никола Пашић.¹³

Колико су пријатељство и политичко истомишљеништво са низом чланова владе и уваженим научницима тога времена допринели поменутом решењу остаје непознаница. Без обзира, ако и јесу, они су заправо само убрзали оснивање једне нове музејске куће о којој је њен први директор можда маштао још у студентским данима.

Овим решењем Жупаничеве „стручне београдске године“ се завршавају. У Београд ће се вратити након годину дана, али овог пута у својству политичара, као члан Радикалне странке, у влади Николе Пашића.

---

¹⁰ Рад у антрополошко-палеонтолошком одељењу Етнографског музеја 1914–1920, Архив ЕМ, бр. 117/1.

¹¹ Архив Србије и Црне Горе, фонд 66, фас. бр. 643, јед. 1067 – молба за одсуство, лекарско уверење и одобрење.

¹² Архив Србије и Црне горе, фонд бр. 66, фас. бр. 643, јед. 1067.

¹³ Архив Србије и Црне Горе, фонд 66, фас. бр. 644, јед. 1083.

Сумирајући деценију и по, колико је Жупанич провео у Београду, а на основу расположивих података, могу закључити, да је оставио дубок траг у етнологији и физичкој антропологији. Његова улога музеалца била је ипак по страни. Како је напоменуо Милоје Васић, он није био особа од које се могло очекивати да ће се бавити сређивањем збирки, набавком предмета и попуњавањем музејских фондова, припремом изложби и свим другим што са собом носи музејски посао. Пре свега, њега је интересовао институтски тип рада који свакако укључује теренска истраживања. На то такође упућују подаци из извештаја које је сам писао, али и извештаји његових надређених. Након ослобођења од окупатора, Етнографски музеј у Београду био је потпуно разорен, предмети су се налазили разбацани у више места и држава и требало га је обновити. Жупанич, иако званични кустос, није учествовао у том раду, већ је у том периоду био у политичким водама. Резултати тог његовог рада свакако су у том тренутку, како за њега лично, тако и за новоформирану државу, били значајнији од музејског посла. Стога, можемо закључити да је он у тим годинама био, пре свега, политичар, а тек спорадично музеалац.

Изузимајући извештаје о раду, као и четири фотографије које се у документацији Етнографског музеја воде као набавка Н. Жупанича, за собом није оставио готово никаквог трага. Кранеолошка збирка Народног музеја коју је употпунио уништена је у току рата, а фотографије које је снимио приликом теренских истраживања, као и предмети које је набавио нису заведени у инвентарним књигама. На основу касније објављених радова може се закључити да их је понео са собом одлазећи из Београда. О овоме сведоче фотографије објављене у току последњих неколико година. Треба напоменути да се оне данас налазе у поседу породичног архива и даље су готово недоступне јавности. У Музеју је остао антропометријски инструментаријум, који ће у наредним годинама покушавати да придобије, а у чему ће му помагати и колеге са Београдског универзитета, као и из Етнографског музеја у Београду, но он ће, одлуком власти ипак припасти Универзитету.

Али, године проведене у београдским музејским кућама имале су значајног утицаја на осмишљавање његове будуће „стручне“ куће. Словенски етнографски музеј, односно Краљевски етнографски музеј у Љубљани, конципиран је на темељима београдске етнографске музеологије коју је поставио још Стојан Новаковић. Етнографски музеј мора бити спој доброг теренског истраживања, стручне библиотеке, институтског рада и на крају коначно факултета.¹⁴ Жупанич је у својим наредним музејским и универзитетским годинама управо све то спојио у једно.

Колико су биле јаке везе са колегама, истомишљеницима и пријатељима из Београда доказује и часопис који је покренуо након повратка у Љубљану. Од првог броја „Етнолога“ који је уређивао, објављивани су радови његових

¹⁴ С. Новаковић, Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXVI, Београд 1872; Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXVII, Београд 1873.

српских колега на латиници и ћирилици, који су словеначкој, југословенској и другој стручној јавности представили низ значајних студија и радова. У сваком броју који је уређивао налазили су се прикази нових књига и часописа издатих на овим просторима које је сам написао, као и низ стручних радова који су, како је већ речено, настали док је боравио у Београду. Ова лепа традиција наставила се и до данашњих дана.

Искрено и дубоко пријатељство исказивао је и посмртним говорима Николи Пашићу и Јовану Цвијићу које је објавио и у гласилу које је уређивао.

Жупаничеве „београдске године“ кулминирале су 16. фебруара 1939. године када је на главном годишњем скупу Српске краљевске академије изабран за дописног члана Академије друштвених наука.¹⁵ Академија је тада имала само 22 редовна члана, међу којима су била позната светска научна имена, као што су, Милутин Миланковић, Михајло Петровић, Иван Ђаја, али и Тихомир Ђорђевић, Јован Ерделановић, Урош Предић. На истој седници академици су постали и Иво Андрић и Исидора Секулић. У претходним годинама Жупанич је постао и члан Матице српске, најстаријег научног и уметничког удружења у Србији. Изгледа да су српске колеге много више цениле његов стручни рад од сународника. Жупанич никада није добио оваква признања у Љубљани, а универзитетска каријера, коју је толико желео још од студентских дана, била је много више оспоравана неголи критикована.

И шта заправо рећи о доиста контроверзној личности какав је био Жупанич. Много више оспораван неголи хваљен, био је човек невероватне енергије, можда ексцентрик и егоцентрик, али визионар. Словеначка етнологија неоспорно му много дугује, јер, Жупанич је оснивач Словенског етнографског музеја и катедре за етнологију при Универзитету у Љубљани.

На крају, можемо рећи да Жупаничеве „београдске године“ трају и данас, али кроз дело које је оставио за собом. Године „стварног избеглиштва у Београду“ и разлози који су га водили одређеним поступцима отишли су заувек са њим. Да ли је био лично и стручно срећан и задовољан, и чему је истински тежио, за нас можда и није толико важно, „оставштина за будућност“ говори сама за себе.

---

¹⁵ Српска краљевска академија, Годишњак, XLVIII/1938, Београд 1939.

Архив Србије
и Црне Горе

фонд бр. 66

фас. бр. 643

јединица
описа бр. 1067

име и
презиме

КРАЉЕВСТВО
СРБА, ХРВАТА и СЛОВЕНАЦА
Етногр. фони Музеј

бр. 18
14. фебр. 1920. г.
Београд

Господину Милевољу Крашевићу

Господине Милевољу Крашевићу за дејство, да још увек добар и искон одошриши кустосу Етнографског Музеја у Београду Тврд. Д. р. Миле Милевољу, да може ради наредних и легитимација обити све заробљенике које и доћи у додир са заробљеницима у оних крајева, које Тврд. Д. р. М. Милевољу неће и легитимацију. ^{Свој} Мило Крашевићу је да Тврд. Милевољу још увек добар и одошриши рад Државног Милевољарског одлуку војне власти у овој сирки иду на јузују ^{у кади да ће Д. Милевољу} Сврд. Крашевић ишли на суверен овој млади осејеје се башин. ^{важе:}

Државни Етнографски Музеј:

Др. Сима Штрголовић

Београд
13- II - 1920г.

Архив Србије
и Црне Горе

фонд бр.

66

фас.бр.

643

јединица
описа бр.

1067

име и
презиме

Господину Министру Превосице,

Част ми је замолити Господина Министра, да ми
изволи одобрити одсуство ради болести до 31. авг. о. т.
ради лечења реуматизма. Ја сам већ раније добио
одсуство од 28. марта до 28. јуна ове године, по чему
топозике нису биле отворене то сам се вратио у
Београд на фирму већ 10. јуна и остао одве
на раду до данас. ^{22. јуна} За то време добио сам у својој
описи са Министарством Превосице и Мин. Врхушине награду
исплативање београдски и турски заробљеници из јужне
Траковије, што ће ми послужити као проузроковање мојих
промишљања (т. 1913) о Немца. Уједно, пошто је
за сада антропометријски инструментаријум нешто
института у рату настрадао и није целокупан — а
не може се за извесно време ни комплетирајуће —
то се рад у музјумској лабораторији не може
вршити. Осим тога тек смо сада могли по-
фурити фотографске апарате од којих нам највише
ради не може замислити.

Пошто је и сам т. управник Етнографског Музеја
сагласан са мном да могу слободно одсуствовати,
и пошто су т. 1911 нисам фирму одсуство лично
што сам већ сам као сам имао на награду исплативање
или на одраду музјумским апарата, то се надим
да ће Т. Министар издати моју молбу.

С озлогласним остварењем

Београд
22. јуна 1920

Нико Жујановић
Кустос Етнографског Музеја, Београд.

Прислужница:
Милка Јанковић

Архив Србије
и Црно Горе

фонд бр. 66

фас. бр. 643

јединица
списа бр. 1067име и
презимеДОСТОР ВЕДЕНИНИ
И ЛЕКАР
Р. ПЕШИЋ-ГОСТИЊИЦИ

Лекарско уверење

Потврдио сам у Д-р Нико Крушани
ћа, доктору, који сам раније спровео,
као, и нашао да има:

у Хроничан реуматизам, који
јавио у десној лактици и ~~растопору~~
у Гривни умор.

На основу овог метода - мишљења смо,
да је ку Д-р Крушанићу, поред одобреног
догматског осудио радни датум и
клиничког лечења изван Београда
Уверење важи до прилике, и дакле.

У Београду
Макешићева 22.

Д-р Милош Милошевић
мр. лекар

Архив Србије
и Црне Горе

фонд бр. 66

фас. бр. 643

јединица
описа бр. 1067име и
презиме

Министарству Просвете,
за Училишног Оддела.

Паст ми је замолила Министарство,
да ми изволим доати 600 дин. из кредита
Етнографског Музеја као помоћ за покриве трошкове
око проучавања археолошке антрополошке збирке
у Загребу и у Београду око буде могуће.

25. III. 1927

Београд

С поштовањем
Д. Николићу потпуно
Кустос Етнографског Музеја

КРАЉЕВСТВО
СРБА, ХРВАТА и СЛОВЕНАЦА
Етнографски Музеј

Бр. 48

25. марта 1927 г.
Београд

Господину Министру Просвете.

Паст ми је замолила да ми се либе ухвати,
стима да ми отиђе суму у износу ситница (600) динара
која ми је додана из Етнографског Музеја из свих обавештења Музеја,
става 12 „на археолошку“

Управник Д. М.

С. Мрђавић

Архив Србије
и Црна Гора

фонд бр. 66   фас. бр. 644   јединица описе бр. 1083   име и презиме _____

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТА
Универзитетског Народног Музеја
У Београду
Бр. 1487
1921
Београд

на основу предлога и
у складу са одлуком Министарског Савета
- крајем децембра 1921. године
- одобрено је именовати у наведеном
- оделу за етнографско одељење
- именовати за помоћника

МИНИСТАРСКОМ САВЕТУ

Поштом у твојој Лублани постоји већ де-
- ловајући одељење "Домовински Музеј" (По-
- ловајући крајински Музеј) у Тај Музеум
нема још етнографско одељење. -
: о ј Мишљена сам да би било по-
- требно да се код поменутог Музе-
- ума установи етнографско одељење.
Кроз територију Словеније ишао је
- велики број народа са Истока пре-
- ма Италији и због тога налази се
- у Словеначкој многе хисторичких
- гробова и знаменитих остатака. -
Због тога би имало етно-
- графско одељење у Лублани врло
важан научни задатак. -
Као шеф овог института
био би по моме мишљењу најпо-
- годнији господин Др. Нико Зупанић
професору у Београду, који је
стручњак етнографије. -

1921. године

Архив Србије
и Црне Горе

фонд бр. 66

фас. бр. 644

јединица
описа бр. 1083

име и
презиме

На основу горњег част ми
је ставити Министарском Савету
предлог, да се оснује код Покра-
јинског Музеума у Љубљани етнограф-
ски институт, те да се шефом овога
одељења именује Др. Нико Зупанић.

Др. Нико Зупанић + с.ч.

Министар Просвете,

Св. Ђ. Протић

Министарски Савет у својој
седници од ..... јуна 1921.
мудру, уважајући горњи предлог Министра
Просвете
прешито је :

" Код Покрајинског Музеума
у Љубљани устаноује се етнограф-
ско одељење.

Шефом овога Одељења постав-
ља се Др. Нико Зупанић.

Председник Министарског Савета
и Министар Иностранних Дела,

Нико-П. Јашић

Министар Припреме ве Уставотвор
ну, Скупштину и Изједначење
Закона,

Министар Унутрашњих Дела,

Св. Ђ. Протић

Summary*Vesna Duskovic***“BELGRADE YEARS” OF NIKO ZUPANIC**

“Belgrade Years” of Niko Zupanic encompass the period from 1908 till 1923. Historian, ethnologist, paleontologist, and physical anthropologist, he spent the first two decades of his professional life at the National Museum and the Ethnographic Museum in Belgrade. He was not a classic museum figure, as he was not interested in procurement of items, work with collections and exhibitions. Because of him, both institutions founded anthropological departments, which were shut down after he left. He was involved in the field research in the Balkan Peninsula, after which he wrote numerous important studies on the Pelasgians, and inhabitants of Zumber and Marindol. He was particularly interested in anthropometric research of the captured Turks, as well as many scientific and public persons.

During World War One, he was engaged in political work and propagated the idea on necessity of unification of the South Slavs. Together with Jovan Cvijic and other anthropogeographers and historians, he participated at the Peace Conference in Paris assisting in creation of the northwest borders of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenians. Perseverance and incredible energy, as well as political activity, enabled him in 1921 to become the first director of the Ethnographic Department with the National Museum in Ljubljana, the future Slovenian Ethnographic Museum. Several years later, he started and edited the Ethnologist Magazine, where he published his research from previous years. In the newly established magazine, he regularly cooperated with his colleagues from Belgrade. In 1940, he left museum to pursue his future career at the university, where he would remain until he retired.

The Serbian ethnology will remember him by his scientific works, which enabled him to become a member of the Matica Srpska and the Serbian Academy of Science and Arts, while in Slovenia, he is more significant as a founder of Slovenian ethnographic museology and the first professor of ethnology at Ljubljana University.